

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (wielka izba)

z dnia 4 grudnia 2018 r.*

Odesłanie prejudycjalne – Równe traktowanie w zakresie zatrudnienia – Dyrektywa 2000/78/WE – Zakaz dyskryminacji ze względu na wiek – Rekrutacja funkcjonariuszy policji – Krajowy organ powołany na mocy prawa w celu zapewnienia stosowania prawa Unii w określonej dziedzinie – Możliwość odstępiania od stosowania uregulowania prawa krajowego sprzecznego z prawem Unii – Pierwszeństwo prawa Unii

W sprawie C-378/17

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Supreme Court (sąd najwyższy, Irlandia) postanowieniem z dnia 16 czerwca 2017 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 22 czerwca 2017 r., w postępowaniu:

Minister for Justice and Equality,

Commissioner of An Garda Síochána

przeciwko

Workplace Relations Commission,

przy udziale:

Ronalda Boyle’a i in.,

TRYBUNAŁ (wielka izba),

w składzie: K. Lenaerts, prezes, R. Silva de Lapuerta (sprawozdawca), wiceprezes, J.C. Bonichot, A. Arabadjiev, T. von Danwitz, C. Toader oraz F. Biltgen, prezesi izb, E. Levits, L. Bay Larsen, M. Safjan, C.G. Fernlund, C. Vajda i S. Rodin, sędziowie,

rzecznik generalny: N. Wahl,

sekretarz: L. Hewlett, główny administrator,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 5 czerwca 2018 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu Minister for Justice and Equality, Commissioner of An Garda Síochána i Irlandii przez M. Browne, L. Williams oraz T. Joyce’a, działających w charakterze pełnomocników, wspieranych przez A. Kerra, BL, oraz B. Murraya, SC,

* Język postępowania: angielski.

- w imieniu Workplace Relations Commission przez G. Gilmore, BL, oraz C. Powera, SC, upoważnionych przez S. Larkin, solicitor,
- w imieniu Ronalda Boyle’a i in. przez D. Fennelly’ego, BL, upoważnionego przez M. Mullan, solicitor,
- w imieniu rządu czeskiego przez M. Smolka, J. Vlácilę oraz J. Pavliša, działających w charakterze pełnomocników,
- w imieniu Komisji Europejskiej przez H. Krämera i L. Flynna, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 11 września 2018 r.,

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy kwestii, czy krajowy organ ustanowiony na mocy prawa w celu zapewnienia stosowania prawa Unii w określonej dziedzinie powinien mieć możliwość odstąpienia od stosowania przepisu prawa krajowego sprzecznego z prawem Unii.
- 2 Wniosek ten został przedstawiony w ramach sporu między Minister for Justice and Equality (ministrem sprawiedliwości i równości, Irlandia) (zwanym dalej „ministrem”) oraz Commissioner of An Garda Síochána (komisarzem krajowych służb policyjnych, Irlandia) a Equality Tribunal (trybunałem ds. równości, Irlandia), którego funkcje w 2015 r. przejęła Workplace Relations Commission (komisja ds. stosunków pracy, Irlandia), dotyczącego właściwości tego ostatniego organu do podejmowania decyzji o odstąpieniu od stosowania uregulowania prawa krajowego sprzecznego z prawem Unii.

Ramy prawne

Prawo Unii

- 3 Zgodnie z art. 1 dyrektywy Rady 2000/78/WE z dnia 27 listopada 2000 r. ustanawiającej ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy (Dz.U. 2000, L 303, s. 16; wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 5, t. 4, s. 79):

„Celem niniejszej dyrektywy jest wyznaczenie ogólnych ram dla walki z dyskryminacją ze względu na religię lub przekonania, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną w odniesieniu do zatrudnienia i pracy, w celu realizacji w państwach członkowskich zasady równego traktowania”.

- 4 Artykuł 3 ust. 1 lit. a) tej dyrektywy, zatytułowany „Zakres”, stanowi:

„W granicach kompetencji [Unii], niniejszą dyrektywę stosuje się do wszystkich osób, zarówno sektora publicznego jak i prywatnego, włącznie z instytucjami publicznymi, w odniesieniu do:

- a) warunków dostępu do zatrudnienia lub pracy na własny rachunek, w tym również kryteriów selekcji i warunków rekrutacji, niezależnie od dziedziny działalności i na wszystkich szczeblach hierarchii zawodowej, również w odniesieniu do awansu zawodowego;

[...]”.

- 5 Artykuł 9 ust. 1 tej dyrektywy, zawarty w rozdziale II, zatytułowanym „Środki odwoławcze oraz stosowanie prawa”, brzmi następująco:

„Państwa członkowskie zapewniają, aby procedury sądowe i/lub administracyjne oraz, w przypadku gdy uznają to za właściwe, procedury pojednawcze, których celem jest doprowadzenie do stosowania zobowiązań wynikających z niniejszej dyrektywy, były dostępne dla wszystkich osób, które uważają się za pokrzywdzone w związku z naruszeniem wobec nich zasady równego traktowania, nawet po zakończeniu związku, w którym przypuszczalnie miała miejsce dyskryminacja”.

Prawo irlandzkie

- 6 Zgodnie z art. 34 Bunreacht na hÉireann (konstytucji Irlandii):

„1. Wymiar sprawiedliwości sprawują sędziowie, powołani w sposób przewidziany niniejszą konstytucją, w ustanowionych zgodnie z ustawą sądach; z wyjątkiem spraw szczególnych, określonych w ustawie, postępowanie przed sądem jest jawne.

2. W skład sądów wchodzi:

- i. sądy pierwszej instancji;
- ii. sąd apelacyjny; oraz
- iii. sąd apelacyjny drugiej instancji.

3.1 Sądy pierwszej instancji obejmują High Court [(wysoki trybunał)], któremu przyznano pełną pierwotną właściwość do rozpatrywania wszelkich kwestii faktycznych i prawnych, w sprawach karnych lub cywilnych.

2 Z wyjątkiem szczególnych przypadków przewidzianych w niniejszym artykule, właściwość High Court [(wysokiego trybunału)] obejmuje zapytania o zgodność każdej ustawy z postanowieniami niniejszej konstytucji i żadne takie zapytanie nie może zostać przedstawione (ani w piśmie procesowym, argumentacji, ani w inny sposób) w jakimkolwiek sądzie ustanowionym na mocy niniejszego ani żadnego innego artykułu niniejszej konstytucji, innym niż High Court [(wysoki trybunał)], Court of Appeal [(sąd apelacyjny)] czy Supreme Court [(sąd najwyższy)]”.

- 7 Zgodnie z art. 37 ust. 1 konstytucji irlandzkiej:

„Żadne postanowienie niniejszej konstytucji nie może być podstawą pozbawienia funkcji i uprawnień osób lub organów, upoważnionych na mocy ustawy do sprawowania ograniczonych funkcji o charakterze sądowym w sprawach innych niż karne, pomimo że takie osoby lub organy nie są sędziami mianowanymi ani sądami ustanowionymi zgodnie z niniejszą konstytucją”.

- 8 Krajowe środki transponujące dyrektywę 2000/78 w zakresie zatrudnienia, w tym rekrutacji, ujęte są w Employment Equality Acts 1998 to 2015 (ustawach z lat 1998–2015 o równości w zakresie zatrudnienia, zwanych dalej „ustawami o równości”), których art. 77 ust. 1 stanowi:

„Osoba, która twierdzi, że [...] była dyskryminowana [...] z naruszeniem [ustaw o równości], może [...] dochodzić naprawienia doznanej szkody poprzez skierowanie sprawy do dyrektora generalnego komisji ds. stosunków pracy [...]”.

- 9 Artykuł 82 ustaw o równości przewiduje szereg środków naprawczych, które może zarządzić dyrektor generalny komisji ds. stosunków pracy. Ten ostatni może, po pierwsze, przyznać odszkodowanie w kwocie odpowiadającej zaległemu wynagrodzeniu (w przypadku naruszenia obowiązku równego wynagrodzenia) za okres maksymalnie trzech lat poprzedzających złożenie skargi w rozumieniu art. 77 ust. 1 tych ustaw, w przedmiocie której wydane zostało orzeczenie dyrektora generalnego, po drugie, nakazać wypłacenie równego wynagrodzenia, poczynwszy od tej daty, po trzecie, nakazać wypłacenie odszkodowania za skutki aktów dyskryminacji lub wiktylizacji, które zaistniały nie wcześniej niż sześć lat przed dniem złożenia skargi w rozumieniu art. 77 tej ustawy, po czwarte, nakazać równe traktowanie w każdej kwestii mające znaczenie w sprawie, po piąte, zasądzić od osoby lub osób wskazanych w orzeczeniu podjęcie określonych w nim środków, albo po szóste, nakazać przywrócenie do pracy lub ponowne zatrudnienie, wraz z ewentualnym odszkodowaniem.
- 10 Przepis 5 ust. 1 lit. c) Garda Síochána (Admissions and Appointments) Regulations 1988 [ustawy o krajowych służbach policyjnych (przyjmowanie do służby i obsadzanie stanowisk) z 1988 r.], w brzmieniu ustalonym Garda Síochána (Admissions and Appointments) (Amendment) Regulations 2004 [ustawą o krajowych służbach policyjnych (przyjmowanie do służby i obsadzanie stanowisk) (modyfikacja) z 2004 r.)] (zwanej dalej „ustawą o przyjmowaniu do służby i obsadzaniu stanowisk”) stanowi:

„Z zastrzeżeniem przepisów niniejszej ustawy warunkiem przyjęcia osoby przez komisarza na okres próbny jest:

[...]

- c) ukończenie co najmniej 18, ale nie więcej niż 35 lat, pierwszego dnia miesiąca, w którym opublikowane zostało po raz pierwszy w ogólnokrajowej gazecie ogłoszenie o wolnym stanowisku, na które odbywa się rekrutacja;

[...]”.

Spór w postępowaniu głównym i pytanie prejudycjalne

- 11 Ronald Boyle i dwie inne osoby (zwani dalej „R. Boyle i in.”) zostali wykluczeni z procedury rekrutacji nowych funkcjonariuszy An Garda Síochána (krajowych służb policyjnych, Irlandia) ze względu na przekroczenie przez nich górnej granicy wieku przy rekrutacji przewidzianej w ustawie o przyjmowaniu do służby i obsadzaniu stanowisk.
- 12 W następstwie tej decyzji R. Boyle i in. wnieśli skargi do Equality Tribunal (trybunału ds. równości).
- 13 R. Boyle i in. twierdzili, że przepis ustanawiający górną granicę wieku przy rekrutacji do krajowych służb policyjnych stanowi przejaw dyskryminacji zakazanej zarówno przez dyrektywę 2000/78, jak i przez przepisy prawa irlandzkiego transponujące tę dyrektywę.
- 14 Minister argumentował, że Equality Tribunal (trybunał ds. równości) nie jest właściwy do orzekania w tej sprawie, gdyż przepis ustalający górną granicę wieku kandydata przy rekrutacji do krajowych służb policyjnych jest przepisem prawa krajowego, a zatem jedynie sądy ustanowione na mocy konstytucji irlandzkiej są właściwe, w stosownych przypadkach, do podjęcia decyzji o odstąpieniu od stosowania takiego przepisu. Equality Tribunal (trybunał ds. równości) postanowił jednak kontynuować rozpatrywanie wspomnianej skargi, wskazując jednak, że w ramach tej procedury przeanalizuje podniesione przez ministra zagadnienie właściwości i wyda w tej kwestii orzeczenie.

- 15 Minister zwrócił się do High Court (wysokiego trybunału, Irlandia) o wydanie postanowienia zakazującego Equality Tribunal (trybunałowi ds. równości) działania, które mogłoby w danym wypadku być niezgodne z prawem.
- 16 High Court (wysoki trybunał) uwzględnił wniosek ministra i w drodze postanowienia zakazał Equality Tribunal (trybunałowi ds. równości) orzekania w przedmiocie skargi R. Boyle’a i in. High Court (wysoki trybunał) orzekł, że Equality Tribunal (trybunał ds. równości) nie jest uprawniony do podjęcia prawnie wiążącej decyzji stwierdzającej niezgodność prawa krajowego z prawem Unii, gdyż uprawnienie to jest wyraźnie zastrzeżone dla High Court (wysokiego trybunału) na podstawie art. 34 konstytucji irlandzkiej.
- 17 Equality Tribunal (trybunał ds. równości) odwołał się od tego postanowienia do sądu odsyłającego, a mianowicie Supreme Court (sądu najwyższego, Irlandia).
- 18 Sąd odsyłający podkreśla, że zgodnie z prawem krajowym Equality Tribunal (trybunał ds. równości), który tymczasem przekształcił się w komisję ds. stosunków pracy, nie jest właściwy do podejmowania decyzji o odstąpieniu od stosowania przepisu prawa krajowego sprzecznego z prawem Unii. Uprawnienie takie przysługuje wyłącznie High Court (wysokiemu trybunałowi) i w związku z tym tylko ten organ może rozpatrywać spór, który w przypadku pozytywnego rozpatrzenia skargi prowadziłby do podjęcia decyzji o odstąpieniu od stosowania przepisów prawa krajowego, z zastrzeżeniem odwołania do Court of Appeal (sądu apelacyjnego, Irlandia) lub do sądu odsyłającego.
- 19 Sąd odsyłający uważa zatem, że zgodnie z prawem krajowym właściwość do rozpatrywania spraw dotyczących równego traktowania w zakresie zatrudnienia jest rozdzielona między, z jednej strony, komisję ds. stosunków pracy, właściwą w większości przypadków, a z drugiej strony High Court (wysoki trybunał), jeżeli skarga w tym zakresie wymagałaby w szczególności podjęcia decyzji o odstąpieniu od stosowania przepisów prawa krajowego sprzecznych z prawem Unii. Sąd odsyłający jest również zdania, że zgodnie z prawem krajowym i w celu zapewnienia zgodności z prawem Unii High Court (wysoki trybunał) jest właściwy do podjęcia wszelkich środków prawnych niezbędnych do wyegzekwowania praw uznanych przez prawo Unii.
- 20 Supreme Court (sąd najwyższy) zbadał następnie, czy taki podział właściwości w krajowym porządku prawnym jest zgodny z zasadami równoważności i skuteczności ustanowionymi w orzecznictwie Trybunału.
- 21 W tym względzie z jednej strony sąd odsyłający uważa, że ponieważ taki podział może mieć zastosowanie w każdej dziedzinie prawa, niezależnie od tego, czy jest ona regulowana prawem krajowym, czy też podlega prawu Unii, to zasada równoważności jest wyraźnie przestrzegana.
- 22 Z drugiej strony sąd ten uważa, że podział właściwości, zgodnie z którym do High Court (wysokiego trybunału) należy wnosić sprawy mogące prowadzić do ewentualnego odstąpienia od stosowania przepisów prawa krajowego sprzecznych z prawem Unii, jest zgodny z zasadą skuteczności, ponieważ sąd ten jest właściwy do zapewnienia przestrzegania wszelkich praw uznanych przez prawo Unii i w tym kontekście do odstąpienia od stosowania, w określonych przypadkach, przepisów prawa krajowego określających górną granicę wieku przy rekrutacji do krajowych służb policyjnych, co byłoby sprzeczne z przepisami prawa Unii dotyczącymi równości w zakresie zatrudnienia, w sposób, który nie czyni nadmiernie utrudnionym wykonywania prawa Unii.
- 23 Komisja ds. stosunków pracy podnosi ze swej strony, że jako organ związany ogólnym obowiązkiem zapewnienia poszanowania prawa krajowego i prawa Unii w sprawie równości w zakresie zatrudnienia musi posiadać wszelkie uprawnienia niezbędne do tego celu. Komisja uważa zatem, że podział właściwości między High Court (wysokim trybunałem) a nią samą jest niezgodny z prawem Unii, ponieważ uniemożliwia spełnienie tego wymogu.

- 24 W tych okolicznościach Supreme Court (sąd najwyższy) postanowił zawiesić postępowanie i skierować do Trybunału następujące pytanie prejudycjalne:

„Czy w sytuacji, gdy:

- a) organ krajowy jest powołany na mocy prawa i posiada nadaną mu ogólną właściwość między innymi do zapewnienia stosowania prawa Unii w konkretnej dziedzinie; i
- b) zgodnie z prawem krajowym taki organ nie posiada właściwości w ograniczonej kategorii spraw, w przypadku których skuteczny środek prawny wymagałby odstąpienia od stosowania uregulowania prawa krajowego na podstawie prawa krajowego lub prawa Unii; i
- c) odpowiednie sądy krajowe są właściwe do wydania odpowiedniego orzeczenia w przedmiocie odstąpienia od stosowania uregulowania prawa krajowego, które było niezbędne do zapewnienia zgodności z danymi przepisami prawa Unii; są właściwe do rozpatrywania spraw, w których taki środek prawny był niezbędny; są w takich przypadkach właściwe do przyznania każdego środka prawnego wymaganego przez prawo Unii, oraz w sytuacji, gdy środek prawny przyznany przez sądy został uznany, zgodnie z orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości, za zgodny z zasadami równowagi i skuteczności,

taki organ ustawowy należy jednak uznać za organ posiadający właściwość do rozpatrzenia skargi zarzucającej, że uregulowanie prawa krajowego było niezgodne z odpowiednimi przepisami prawa Unii, oraz w przypadku uwzględnienia takiej skargi, do odstąpienia od stosowania tego uregulowania, chociaż zgodnie z przepisami prawa krajowego we wszystkich sprawach, w których podważa się z jakiegokolwiek przyczyny ważność uregulowania, lub w sprawach wymagających odstąpienia od stosowania uregulowania właściwy jest sąd ustanowiony na mocy konstytucji, a nie organ, o którym mowa?”.

W przedmiocie dopuszczalności wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

- 25 Rząd czeski kwestionuje dopuszczalność wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, podkreślając jego niejasność oraz fakt, że sąd odsyłający nie precyzuje przepisów dyrektywy 2000/78, z którymi miałyby być sprzeczne przepisy prawa krajowego.
- 26 W tym względzie należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału w ramach współpracy pomiędzy Trybunałem i sądami krajowymi ustanowionej w art. 267 TFUE jedynie do sądu krajowego, przed którym zawisł spór i na którym spoczywa odpowiedzialność za przyszły wyrok, należy, z uwzględnieniem okoliczności konkretnej sprawy, zarówno ocena, czy dla wydania wyroku jest mu niezbędne uzyskanie orzeczenia prejudycjalnego, jak i ocena znaczenia pytań, które zadaje on Trybunałowi. W konsekwencji, jeśli postawione pytania dotyczą wykładni prawa Unii, Trybunał jest co do zasady zobowiązany do wydania orzeczenia (wyrok z dnia 27 czerwca 2017 r., Congregación de Escuelas Pías Provincia Betania, C-74/16, EU:C:2017:496, pkt 24 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 27 Oznacza to, że pytania dotyczące prawa Unii korzystają z domniemania posiadania znaczenia dla sprawy. Odmowa wypowiedzenia się przez Trybunał w przedmiocie pytania prejudycjalnego przedstawionego przez sąd krajowy jest możliwa tylko wtedy, gdy jest oczywiste, że wykładnia prawa Unii, o którą wnioskowano, nie ma żadnego związku ze stanem faktycznym lub z przedmiotem sporu w postępowaniu głównym, gdy problem jest natury hipotetycznej bądź gdy Trybunał nie dysponuje informacjami w zakresie stanu faktycznego lub prawnego niezbędnymi do udzielenia przydatnej odpowiedzi na pytania, które zostały mu postawione (wyrok z dnia 27 czerwca 2017 r., Congregación de Escuelas Pías Provincia Betania, C-74/16, EU:C:2017:496, pkt 25 i przytoczone tam orzecznictwo).

- 28 Istotne jest również, by sąd krajowy wskazał dokładne powody wątpliwości w przedmiocie wykładni prawa Unii, które doprowadziły do uznania za konieczne postawienia pytań prejudycjalnych Trybunałowi (wyrok z dnia 21 listopada 2013 r., *Deutsche Lufthansa*, C-284/12, EU:C:2013:755, pkt 21 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 29 W niniejszej sprawie, chociaż postępowanie główne prowadzone jest na tle skargi wniesionej przez skarżących, którzy zostali wykluczeni z procedury rekrutacji funkcjonariuszy policji irlandzkiej i których zdaniem ustanowienie w ustawie o przyjmowaniu do służby i obsadzaniu stanowisk górnej granicy wieku przy rekrutacji jest niezgodne z dyrektywą 2000/78 i ustawami o równości, z postanowienia odsyłającego jasno wynika, że w ramach toczącego się przed nim postępowania sąd odsyłający ma wątpliwości co do zgodności z prawem Unii, w szczególności z zasadą pierwszeństwa prawa Unii, podziału właściwości między High Court (wysokim trybunałem) a komisją ds. stosunków pracy, wynikającym z wykładni prawa krajowego dokonanej przez Supreme Court (sąd najwyższy), zgodnie z którym komisja ta nie jest uprawniona do odstąpienia od stosowania przepisu prawa krajowego, który byłby sprzeczny ze wspomnianą dyrektywą.
- 30 Wynika z tego, że Trybunał posiada informacje niezbędne do udzielenia przydatnej odpowiedzi na pytanie, które zostało mu postawione, a zatem wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym jest dopuszczalny.

W przedmiocie pytania prejudycjalnego

- 31 Przez swoje pytanie sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy wykładni prawa Unii, a w szczególności zasady pierwszeństwa tego prawa, należy dokonywać w ten sposób, że stoi ona na przeszkodzie przepisom prawa krajowego, takim jak rozpatrywane w postępowaniu głównym, zgodnie z którymi organ krajowy powołany na mocy ustawy w celu zapewnienia stosowania prawa Unii w konkretnej dziedzinie nie jest właściwy do podjęcia decyzji o odstąpieniu od stosowania przepisów prawa krajowego sprzecznego z prawem Unii.
- 32 Z postanowienia odsyłającego wynika, że w prawie irlandzkim, zgodnie z wykładnią Supreme Court (sądu najwyższego), istnieje podział właściwości między sądami wyznaczonymi do podejmowania tego rodzaju decyzji przez prawo krajowe a komisją ds. stosunków pracy. Z jednej strony ta ostatnia jest właściwa do rozpoznawania skarg na działania lub decyzje, które mają być niezgodne z dyrektywą 2000/78 i ustawami o równości, a z drugiej strony High Court (wysoki trybunał) jest właściwy w przypadku, gdy uwzględnienie takiej skargi wymagałoby odstąpienia od stosowania lub uchylenia przepisu krajowego sprzecznego z prawem Unii.
- 33 W tym względzie należy na wstępie podkreślić, jak wskazał rzecznik generalny w pkt 45 swojej opinii, że należy dokonać rozróżnienia między możliwością odstąpienia od stosowania uregulowania prawa krajowego sprzecznego z prawem Unii w konkretnym przypadku a możliwością uchylenia takiego uregulowania z szerszym skutkiem tego rodzaju, że nie jest ono już ważne w żadnym celu.
- 34 To bowiem do państw członkowskich należy wyznaczenie sądów lub właściwych instytucji do kontroli ważności przepisu krajowego i wprowadzenie w swoich porządkach prawnych środków prawnych i procedur pozwalających zakwestionować jego ważność, a jeżeli skarga jest zasadna, uchylenie tego przepisu oraz, w stosownych przypadkach, określenie skutków takiego uchylenia.
- 35 Natomiast zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału zasada pierwszeństwa prawa Unii zobowiązuje sądy krajowe do stosowania, w ramach swojej właściwości, przepisów prawa Unii i zapewnienia pełnej skuteczności tych przepisów, w razie konieczności poprzez odstąpienie z własnej inicjatywy od stosowania wszelkich sprzecznych z nimi przepisów prawa krajowego, bez potrzeby zwracania się o ich uprzednie uchylenie w drodze prawodawczej lub w ramach innej procedury

konstytucyjnej lub oczekiwania na to uchylenie (zob. podobnie wyroki: z dnia 9 marca 1978 r., *Simmenthal*, 106/77, EU:C:1978:49, pkt 17, 21, 24; z dnia 6 marca 2018 r., *SEGRO i Horváth*, C-52/16 i C-113/16, EU:C:2018:157, pkt 46 i przytoczone tam orzecznictwo).

- 36 W związku z tym sprzeczne z wymogami wynikającymi z samej natury prawa Unii są wszelkie przepisy obowiązujące w krajowym porządku prawnym oraz wszelka praktyka legislacyjna, administracyjna lub sądowa, powodujące ograniczenie skuteczności tego prawa poprzez odmowę przyznania sądowi, w którego kompetencji leży jego zastosowanie, uprawnienia do uczynienia, w momencie stosowania tego prawa, wszystkiego, co niezbędne do pominięcia krajowych przepisów ustawowych stojących na przeszkodzie pełnej skuteczności przepisów bezpośrednio stosowanych w prawie Unii (zob. podobnie wyroki: z dnia 9 marca 1978 r., *Simmenthal*, 106/77, EU:C:1978:49, pkt 22; z dnia 19 czerwca 1990 r., *Factortame i in.*, C-213/89, EU:C:1990:257, pkt 20; z dnia 8 września 2010 r., *Winner Wetten*, C-409/06, EU:C:2010:503, pkt 56).
- 37 Tymczasem miałyoby to miejsce, gdyby w przypadku sprzeczności między przepisem prawa Unii a ustawą krajową rozstrzygnięcie tego konfliktu zastrzeżone było dla innego organu niż sąd, który ma zastosować prawo Unii, wyposażonego we własne uprawnienia dyskrecyjne (wyrok z dnia 8 września 2010 r., *Winner Wetten*, C-409/06, EU:C:2010:503, pkt 57 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 38 Jak wielokrotnie orzekał Trybunał, obowiązek odstąpienia od stosowania przepisu prawa krajowego sprzecznego z prawem Unii spoczywa nie tylko na sądach krajowych, ale również na wszystkich organach państwowych, w tym organach administracyjnych odpowiedzialnych za stosowanie prawa Unii w ramach przysługujących im kompetencji (zob. podobnie wyroki: z dnia 22 czerwca 1989 r., *Costanzo*, 103/88, EU:C:1989:256, pkt 31; z dnia 9 września 2003 r., *CIF*, C-198/01, EU:C:2003:430, pkt 49; z dnia 12 stycznia 2010 r., *Petersen*, C-341/08, EU:C:2010:4, pkt 80; z dnia 14 września 2017 r., *The Trustees of the BT Pension Scheme*, C-628/15, EU:C:2017:687, pkt 54).
- 39 Z powyższego wynika, że zasada pierwszeństwa prawa Unii nakłada obowiązek zapewnienia pełnej skuteczności norm prawa Unii nie tylko na sądy, lecz na wszystkie organy państwa członkowskiego.
- 40 Na zadane pytanie należy więc odpowiedzieć w świetle powyższych uwag.
- 41 W tym względzie należy wskazać, że zgodnie z treścią art. 9 dyrektywy 2000/78 państwa członkowskie mają zapewnić, aby procedury sądowe lub administracyjne oraz, w przypadku gdy uznają to za właściwe, procedury pojednawcze, których celem jest doprowadzenie do stosowania zobowiązań wynikających z tej dyrektywy, były dostępne dla wszystkich osób, które uważają się za pokrzywdzone w związku z naruszeniem wobec nich zasady równego traktowania.
- 42 Z artykułu tego wynika, że to do państw członkowskich należy określenie procedur egzekwowania zobowiązań wpływających z dyrektywy 2000/78.
- 43 W niniejszej sprawie, jak wynika z informacji zawartych we wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, ustawodawca irlandzki zdecydował się przyznać szczególne kompetencje komisji ds. stosunków pracy w celu zapewnienia przestrzegania dyrektywy 2000/78. Zgodnie bowiem z art. 77 ust. 1 ustaw o równości, które zawierają przepisy transponujące wspomnianą dyrektywę do prawa irlandzkiego, każda osoba twierdząca, że była dyskryminowana z naruszeniem tych przepisów, może domagać się naprawienia poniesionej szkody, zwracając się do tej komisji.
- 44 Jak wynika z akt przedłożonych Trybunałowi, komisja ds. stosunków pracy jest organem ustanowionym przez ustawodawcę irlandzkiego w celu spełnienia obowiązku ciążącego na Irlandii na mocy art. 9 dyrektywy 2000/78.

- 45 W tym kontekście, jeżeli komisja ds. stosunków pracy, jako organ wyposażony przez ustawodawcę krajowego w kompetencje do zagwarantowania stosowania zasady niedyskryminacji w zakresie zatrudnienia i pracy, skonkretyzowanej w dyrektywie 2000/78 i ustawach o równości, rozpatruje spór, w którym zakwestionowano przestrzeganie tej zasady, zasada pierwszeństwa prawa Unii wymaga od komisji zapewnienia w ramach jej kompetencji ochrony prawnej przyznanej obywatelom na mocy prawa Unii oraz zagwarantowania jej pełnej skuteczności poprzez odstąpienie od stosowania, w razie konieczności, wszelkiego przepisu prawa krajowego, który mógłby być z nim sprzeczny (zob. podobne wyroki z dnia 22 listopada 2005 r., Mangold, C-144/04, EU:C:2005:709, pkt 77; z dnia 19 stycznia 2010 r., Küçükdeveci, C-555/07, EU:C:2010:21, pkt 53; z dnia 19 kwietnia 2016 r., DI, C-441/14, EU:C:2016:278, pkt 35).
- 46 Trudno byłoby bowiem pogodzić sytuację, w której obywatele byłiby uprawnieni do powoływania się na przepisy prawa Unii w danej dziedzinie przed organem, któremu prawo krajowe przyznało właściwość do rozstrzygania sporów w tej dziedzinie, z sytuacją, w której organ ten nie byłby zobowiązany do stosowania tych przepisów poprzez odstąpienie od stosowania niezgodnego z nim uregulowania prawa krajowego (zob. podobnie wyrok z dnia 22 czerwca 1989 r., Costanzo, 103/88, EU:C:1989:256, pkt 31).
- 47 Ponadto, ponieważ komisję ds. stosunków pracy należy uznać za „sąd” w rozumieniu art. 267 TFUE (zob. podobnie wyrok z dnia 18 marca 2014 r., Z., C-363/12, EU:C:2014:159), może ona na podstawie tego artykułu zwrócić się do Trybunału Sprawiedliwości z pytaniem o wykładnię odpowiednich przepisów prawa Unii, przy czym, będąc związaną orzeczeniem Trybunału wydanym w trybie prejudycjalnym, musi niezwłocznie zastosować ten wyrok, w razie konieczności z urzędu odstępując od stosowania sprzecznych przepisów prawa krajowego (zob. podobnie wyrok z dnia 5 kwietnia 2016 r., PFE, C-689/13, EU:C:2016:199, pkt 32, 34, 39, 40).
- 48 Gdyby organ taki jak komisja ds. stosunków pracy, któremu na mocy prawa powierzono zadanie zapewnienia stosowania i przestrzegania obowiązków wynikających z dyrektywy 2000/78, nie mógł stwierdzić, że dany przepis prawa krajowego jest sprzeczny ze wspomnianą dyrektywą, a w konsekwencji nie mógł podjąć decyzji o odstąpieniu od stosowania tego przepisu krajowego, zostałaby ograniczona skuteczność (effet utile) przepisów Unii w dziedzinie równości w zakresie zatrudnienia i pracy (zob. podobnie wyrok z dnia 9 września 2003 r., CIF, C-198/01, EU:C:2003:430, pkt 50).
- 49 Jest bowiem niedopuszczalne, aby przepisy prawa krajowego, nawet rangi konstytucyjnej, naruszały jedność i skuteczność prawa Unii (wyrok z dnia 8 września 2010 r., Winner Wetten, C-409/06, EU:C:2010:503, pkt 61).
- 50 Z zasady pierwszeństwa prawa Unii, zgodnie z jej wykładnią, jakiej dokonał Trybunał w orzecznictwie przytoczonym w pkt 35–38 niniejszego wyroku, wynika, że organy odpowiedzialne za stosowanie w ramach przysługujących im kompetencji prawa Unii mają obowiązek podjęcia wszystkich niezbędnych środków w celu zapewnienia pełnej skuteczności tego prawa poprzez odstąpienie w razie konieczności od stosowania przepisów krajowych lub orzecznictwa, które byłyby sprzeczne z tym prawem. Oznacza to, że rzeczne organy w celu zapewnienia pełnej skuteczności prawa Unii nie powinny ani żądać, ani oczekiwać uprzedniego uchylenia takiego przepisu lub orzecznictwa w drodze prawodawczej lub w ramach jakiegokolwiek innej procedury konstytucyjnej.
- 51 W konsekwencji przedstawiona przez sąd krajowy okoliczność, że w danej sprawie prawo krajowe zezwala jednostkom na wniesienie skargi do High Court (wysokiego trybunału) na tej podstawie, że przepis krajowy może być niezgodny z dyrektywą 2000/78, oraz zezwala temu sądowi, w razie uwzględnienia tej skargi, na odstąpienie od stosowania tego przepisu krajowego, nie może podważyć powyższego wniosku.

- 52 W świetle powyższych rozważań na zadane pytanie należy udzielić następującej odpowiedzi: wykładni prawa Unii, a w szczególności zasady pierwszeństwa tego prawa, należy dokonywać w ten sposób, że stoi ona na przeszkodzie przepisom prawa krajowego, takim jak rozpatrywane w postępowaniu głównym, zgodnie z którymi organ krajowy powołany na mocy ustawy w celu zapewnienia stosowania prawa Unii w konkretnej dziedzinie nie jest właściwy do podjęcia decyzji o odstąpieniu od stosowania przepisów prawa krajowego sprzecznego z prawem Unii.

W przedmiocie kosztów

- 53 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (wielka izba) orzeka, co następuje:

Wykładni prawa Unii, a w szczególności zasady pierwszeństwa tego prawa, należy dokonywać w ten sposób, że stoi ona na przeszkodzie przepisom prawa krajowego, takim jak rozpatrywane w postępowaniu głównym, zgodnie z którymi organ krajowy powołany na mocy ustawy w celu zapewnienia stosowania prawa Unii w konkretnej dziedzinie nie jest właściwy do podjęcia decyzji o odstąpieniu od stosowania przepisów prawa krajowego sprzecznego z prawem Unii.

Podpisy